

“1984 ve İnternet” Büyük Birader’in Gizli Güncesi ve Gözetim Toplumu

Koray Özer

22 Aralık 2021

13. Açık Ders: Post-1984 Üto/Distopya (Prof. Dr. Nihat Berker)

giriş

- Bu sunumda derin internette bulduğumuz bir günceden yola çıkarak bilişim teknolojileri kullanımının Gözetim toplumuna etkilerini inceleyeceğiz. Günceyi George Orwell'in "1984" romanının kötü kahramanlarından biri olan Büyük Birader'in tuttuğunu düşünüyoruz.

Gözetim toplumunun özelliklerini incelerken sık sık bu günceden yararlanıp bölümler paylaşacağız. Söz konusu güncenin kişisel bilgi olsa da tarihe ve edebiyata mal olmuş bir kişi tarafından yazıldığı için yayımlanmasında bir sakınca görmüyoruz.

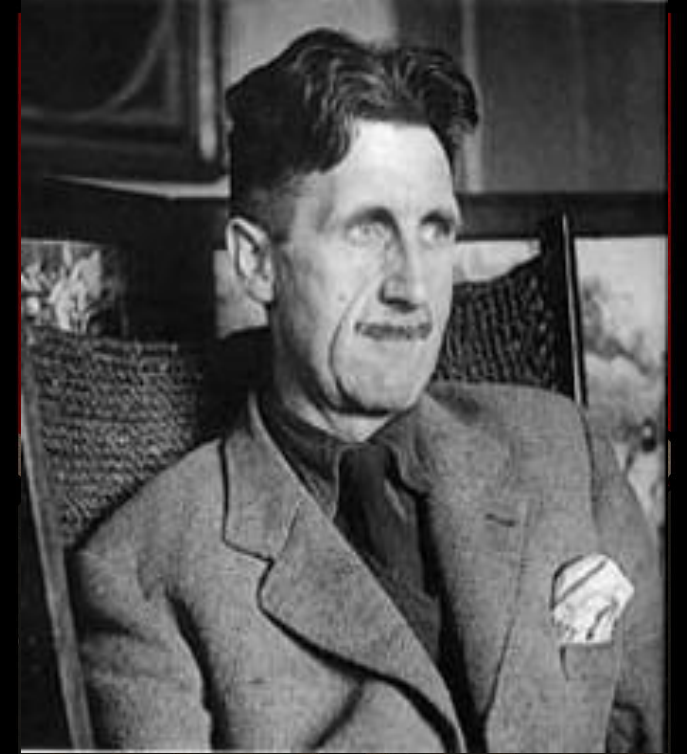

Distopya Nedir

- Bilindiği gibi George Orwell'in "1984" romanı bir distopya. Ütopya, "Gerçekleştirilmesi olanaksız tasarı ya da düşünce, hayal" diye tanımlanırken distopya "kötü, hastalıklı, olunması istenmeyen bir yer ve durum" olarak tanımlanmaktadır. Orwell, 2. Dünya Savaşı sonrası 1948 yılında yayımlanan yapıtında Nazi Almanyası, Kapitalizm ve Komünizm üzerindeki düşüncelerinin karışımından tek adamlı ve tek partili bir yönetim şekli oluşturmuştur.
- Orwell, 1946 yılında yazacağı kitap için şöyle diyor: "Geçtiğimiz on yıl boyunca en çok yapmak istediğim şey

politik yazıyı bir sanata dönüştürmektir. Çünkü ifşa etmek istediğim bazı yalanlar, dikkat çekmek istediğim bazı gerçekler var."

- George Orwell'in 1984'ü: Toplumsal Değerler Ve Anti-Ütopya, Yrd. Doç. Dr. M. Başak UYSAL, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 9, Bahar 2012, <https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/009/10.pdf>

1984
GEORGE ORWELL

“1984”ün Konusu

Roman, sistemden kuşkalanan Winston Smith ve kız arkadaşı Julia’nın kendileri gibi olanları ararken yakalanmasını, direniş ve düşüncelerinin türlü işkence yöntemleriyle yok edilmesini anlatır. Bu süreçte Okyanusya yöneticilerinin bakış açılarını ve yönetmek için kullandıkları yöntemleri öğreniriz.

”1984” Yöneten [Michael Radford](#) Oyuncular [John Hurt](#) ve [Richard Burton](#)

“1984”ün Konusu

Romanda Okyanusya devletinde imparatorluğu kurulmuştur. Yaşayanları küçük bir bürokrat grup ve onları temsil eden “Büyük Birader” ya da “Big Brother” yönetmektedir. Dünyada üç büyük devlet bulunmaktadır: Okyanusya, Avrasya ve Doğuasya. Birbirleriyle kıyasıya savaş halinde olan bu ülkeler totaliter rejimlerle yönetilmektedir. Özgürlükler kaldırılmış, ahlâki ve insani duygular yok edilmiş, düşünme ve düşündüğünü söyleme yasaklanmıştır. Ölüm ve işkencelerle korku

Okyanusya’da üç sınıf insan yaşamaktadır: Büyük Birader’in partisinin beyin takımı İç Parti üyeleri, toplumun memur, orta sınıfını oluşturan ve sürekli olarak partinin denetimi altında yaşayan Dış Parti üyeleri ve nüfusun çoğunluğunu oluşturan işçi Proleterler. Partiye ve onun ilkelerine tam bir bağımlılık göstermeyen yurttaşların bir an önce belirlenmesi ve cezalandırılması otoritenin varlığını sürdürmesinin bir aracı olarak görülmektedir.

“1984” Yöneten [Michael Radford](#) Oyuncular [John Hurt](#) ve [Richard Burton](#)

Gözetim Toplumu: Tarih

- Nüfus sayımı

- Tapu ve kadastro kayıtları

- Soyadlandırma

- Yönetimi kolaylaştırmak
- Vergi
- Askerlik
- Mülkiyet yönetimi

- İlk nüfus sayımı Çin'de yapıldı (M.Ö. 3050).

- Sümerler, Mısırlılar (M.Ö. 2750), Hintliler, antik Yunan ve Romalılar nüfus sayımı yapmışlar.

"1984 ve İnternet" Büyük Birader'in Gizli Güncesi ve Gözetim Toplumu

Gözetim Toplumu: Neden İktidarlar Gözetim Yapmak İster

Her iktidar bilgiye gereksinim duyar. Çünkü bilgi, iktidara meşruluk ve etkinlik kazandırır. Bilgiye sahip olmak iktidar olmaktır. Bir nesneyi, bireyi ya da bireylerden oluşan toplumu kontrol etmek öncelikle onu iyi tanımaktan geçer. Bunun için de yönetenler ellerindeki tüm olanaklarla toplumu gözetirler

Gözetim Toplumu: Suç ve Risk Toplumu

Ulrich Beck: Riskler gözetimi artırmıştır.

Toplumsal yapı, modernleşmenin beraberinde getirdiği **risklerle** varlığını sürdürmektedir.

Modern toplum, kendi ürettiği riskleri tartışma, önleme ve yönetmeyle giderek daha fazla meşgul olmaktadır.

Modern toplum risk toplumudur. sıradan bir parçasıdır.

Potansiyel tehditler büyük ölçekte (terör, savaş, afetler) emniyet kaybı ve güven yitimi

Riskler ütopyaların nesnel olarak değişmiş negatif

imgeleridir.

Riskler tıpkı “saatli bomba” gibidir. Her an patlama olasılığı yüzünden toplumu teyakkuzda tutmaktadır.

Dolayısıyla risk toplumunda “olağanüstü” olarak nitelendirilebilecek olay ve durumlar “normalleşmekte”dir.

Suç artık modern yaşamın sıradan bir parçasıdır.

Bunun sonucunda, “suç korkusu” kalıcı bir şekilde var olmaya başlamış ve suçları engellemek gündelik yaşamın düzenleyici ilkesi haline gelmiştir

Gözetim Toplumu: Suç ve Risk Toplumu

Anthony Giddens'e göre riskler eskiden beri toplumları etkilemekte ve değişimlere önyak olmaktadır. Bu yüzden çok da tehlikeli değildir. İnsanlar geleceği denetlemek ister ve risk de bu istek ve özlemle yakından ilgilidir. Giddens risklerin seçenekleri artırdığını söyler. Kısacası Giddens'a göre risk yönetimi olumlu sonuçları da beraberinde getirir.

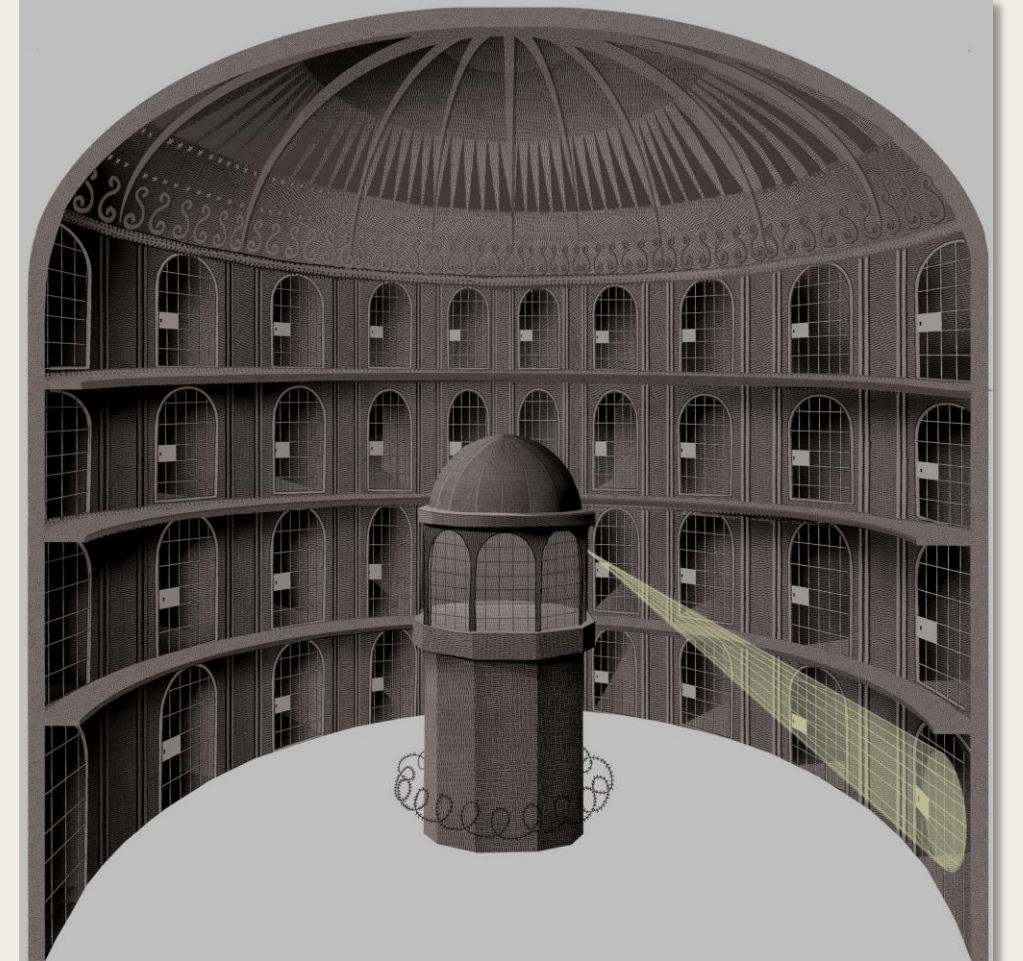

Gözetim Toplumu: Foucault ve Panoptikon

Panoptikon, İngiliz düşünür ve toplum kuramcısı Jeremy Bentham'ın 1785 yılında tasarlamış olduğu tutukevidir. Bütünü gözlemlemek anlamına gelir. Panoptikon tasarımı Fransız düşünür Foucault gözetim konusunu anlatmak için kullanmıştır.

Bu tasarımda tutukevi hücreleri bir çember çevresinde dizilmiştir. Hücresinin ortasında büyük bir kule vardır. Bu kuledeki gardiyan tarafından tutuklular tek yönlü olarak gözetlenmektedir. Aslında tutuklular gardiyanın bu gözetleme kulesinde bulunup bulunmadığını

bilmemektedirler. Bundan dolayı tutuklular gözetlenme olasılığına karşı kendilerini **denetler ve ölçülü davranırlar**. Panopticon'un en büyük etkisi bu **“görünmemezlik” ve “bilinmemezlik”** durumundan ortaya çıkar. Amaç, iktidarın tutukluda içselleştirilmesidir. Gözetim kavramının modern ve postmodern toplumlarda iktidarın en büyük silahı ve halkı kontrol etme aracıdır. Panopticon'daki bu görünmez iktidarı toplumun en küçük birimlerine kadar her yerde görebiliriz, der Foucault .

Karşılaştırmalar-1 Gözetim Yöntemleri

1984

Gözetleme ve dinleme için bazen çevrimiçi de olabilen tele-ekranlar kullanılmaktadır. Düşünce polisi halkı yakından izlemektedir. Yönetici Büyük Birader'in sesi, haberleri medya araçlarında yer almakta, posterleri sokaklara asılmakta ve sürekli bir yönetim gözetimi algısı yaratılmaktadır. Toplu sporlar, nefret saatleri, toplu geçitler, konuşulan Yeni Söylem dili hep bu gözetim algısının bir parçasıdır.

"Sabah saat 07.30. Kahvaltımı kaçak çayla yaptım. Doğuasya'dan dün geldi çay. Zihin açıyor. Sekreter Z. de içiyor. Bal tutan parmağını yalamış. Bu günceyi gizli yazıyorum. Başkasına yasak. Ama ben Büyük Biraderim. Birader yazabilir, değil mi? Goldstein'i yazan bunu da yazar. Şimdi şöyle bi şey var. Ben herkesi izlemeli miyim? Tele-ekranları geliştirmek gerek. Yeterince iyi izleme yapamıyoruz. Örnek Winston Smith. O'Brien: "Her şeyi biliyorum", diyor ama palavra. Şom ağızlı. Şöyle bi şey olsa: Her an insanları izlesek. 2000 yılına 16 yıl var ve bu Avrasyalılar da, Doğuasyalılar da iyi çalışıyorlar. Her yer benim dinleme aletlerimle dolmalı. Telefonlar gezgin olmalı. Ah ah eskiden bir kaynanam vardı! İyi limonlu kek yapardı. Herkesin bir cebine böyle aletlerden koymalı. Adını sonra bulurum. Bize bir bakanlık gerek. Yeni bir bakanlık. Bilişim Bakanlığı. Bilbak olur kısa adı. Bu yeni bakanlık ve Gerbakçılar yani Gerçek Bakanlığı çalışanları her yeri kameralarla donatmalı. Bir de kamera görüş alanının dışında olanları saptamalı. Sonra başa bela açar bunlar... Şu da var. Neden herkes herkesi izlemesin? Aklında deli sorular... Neden daktilolar, masalar veya giysiler hatta şu satırları yazdığım kalemler insanları izlemesin? Çok mu uçtum? Birazdan Avrasya'dan gelen bir heyeti kabul edeceğim. Umarım uzo da getirmişlerdir. Bugün ayın kaçtıydı? 8 Nisan mı?"

Karşılaştırmalar-1 Gözetim Yöntemleri

2021

Bugün neredeyse bütün kamusal alanlarda (hastanelerde, tutukevlerinde, okulda, hatta evlerimizde), yollarda (mobese kameraları), alışveriş merkezlerinde, fabrikalarda, devlet dairelerinde işyerlerinde, ve iş yerlerinde (iş gözetimi ve denetimi amaçlı), spor alanlarında, kreşlerde, askeri amaçlarla keyfe keder her yerde (uzay dahil) güvenlik kameraları bulunmaktadır. Cep telefonlarımızın, akıllı giysilerimizin yaydığı sinyallerle yerimiz yer belirleme uyduları tarafından her an saptanabilmekte, sosyal medya yayınlarıyla, e-posta, e-sohbet yazılımlarıyla, kayıtlanan telefon görüşmeleriyle ve tüm internet hareketlerimizle bilgilerimiz, iletişimlerimiz kısaca verilerimiz otomatik olarak kayıt edilmektedir. Bunun dışında akıllı cihazlar için insan da bir nesnedir. Akıllı cihazlarla (e-giysiler, özerk arabalar ve elektronik cihazlar) internet üstünden insanlarla iletişim kurmakta ve insane hizmet vermek için kayıt tutmaktadır. İnsan günümüzde “özne” değil nesnedir.

Karşılaştırmalar-2 Gözetim Toplumunda Kimlik (Profil) Belirlemek

1984

Okyanusya'da gizlice izleme ve dinleme yoluyla insanların davranışları ve konuşmaları kayıt altına alındığı anlaşılmaktadır. Parti aleyhine olan davranış ve konuşmalar düşünce polisi tarafından saptandığında o kişi daha yakından izlenmekte ve suç işlemeye teşvik edilmektedir. Düşünce suçu işlerken yakalanan kişi de sorgu ve "düzeltme" çalışmalarıyla bir partisever haline getirilmekte ve "buharlaştırılana kadar" toplum içinde yaşatılmaktadır. Sorgu sırasında işkence, psikolojik baskı, şok terapisi, hipnoz gibi yöntemler kullanılmaktadır.

"Öğle yemeği sonrası. Akşama İç Parti'den bayan Y. arabası çorbası getirecek. Bu bayan Y. kafamı kurcalıyor. Bu eski tarifi nereden bulmuş. Hep bir şey bulup getiriyor. Arıyor ve buluyor. Proleterler 'iyi kaynak' diyor. Nerede arıyor, nasıl arıyor? Zafer Meydanı'nda bir seyyar satıcı varmış. Bizde seyyar satıcılar mı varmış? Adam emekli düşünce polisiymiş. Breh brehh! İhanet kokusu alıyorum. Parfümü kötü kokuyor. Herkesi ben mi izleyeceğim. O kadar iş var, bir de düşünce polisliği. Bir kadını en iyi tanıma yolu onun ne aradığını bilmekten geçer. Bayan Y.'yi arkadaşlarına sormalı. Onlara neler almış da vermiş? Aaaaa! Şimdi buldum! İnsanların neler aradığını öğrenirsem onların kim olduğunu da öğrenebilirim. 'Pahalı zevkler arayanın alım gücü vardır' gibisinden sonuçlar çıkarabilirim. Herkes merak ettiğini aramaz mı? Merak, bir insanın deniz feneri! Beş Ağustos'u Merak Bayramı ilan edeyim de görsünler. İnsanlar sesli olarak neleri merak ettiklerini söylesinler. Yazsınlar. En etkileyici meraka ödül verelim. Böylece meraklarını kendi istekleriyle söylemiş de olurlar. Baskısız! Polis ve muhbir sayısı da azalır. Bütçe kötü. Maymun bağırsağında fermente olmuş bir kahve içeceğim. Doğuasya genel sekreteri göndermiş üç koli. Tadı güzel. Nerede kalmıştım, böylece Winston ve Julia gibiler Kardeşlik Örgütünü merak ettiği anda tepelerine bineriz. Uğraşmayız."

Karşılaştırmalar-2 Gözetim Toplumunda Kimlik (Profil) Belirlemek

2021

Aramanın öğrenmek için insanlara, insanların da öğrenmek için aramaya ihtiyacı vardı.

Seri üretim metodunu bulmasının üretim hızını arttırması ve maliyetleri düşürmesiyle beraber 1913 yılında 12.5 saat olan şasi üretimi süresi 2 saat 40 dakikaya düşmüştür.

Gözetim çağının öncüsü kaşifi, işaretleyicisi, deneycisi uygulayıcısı ve rol modeli

Arama teknolojisini geliştirerek, arama bilgilerinden insanlara bir kimlik (profil) üretti. İnsanın ne aradığı, hangi zamanda, hangi gündemde aradığı, bilgiyi girme hızı, yazım denetlemesi, ses analizi ve başka aradıkları birleşince ve bu bilgileri çözümlenince Google'ın elinde olağanüstü bir bilgi birikimi oldu,

- + Arama kolaylığı
- + Ürün çeşitliliği
- **Kullanıcı profili ortaya çıktı**

Kötü haber: Bizim ürün olduğumuz" değil, "bizim Google'a ham madde tedariki için kaynak" olduğumuzdur

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

1984

Teknoloji en çok izleme, gözetleme ve propaganda etkinliklerinde görünür. Tele-ekran ve dinleme cihazları sistemin temel taşlarından biridir.

Özgürlük,

- Parti tüm alanları eline geçirmiş.
- Baskıcı devlet
- Muhalefete ezilmiş veya yok.
- Düzenli kurumsal yalan ve kandırma,
- Geçmiş silinir, güncellenir
- Yoksullaştırılmış dil
- Sanat, edebiyat, basın ve spor propaganda aracı.

Her yer gözetleniyor. İnsanların özgürlüklerini yaşayacakları bir alan kalmamış.

“Akşam, saat 23.33. Sangria vardı. Onu içtik. Sonra bir kâse şarapta dinlendirilmiş meyve yedim. Özlemişim. Bugünkü konuklarım İç Parti üyeleri idi. Onlara yeni düşüncemi açıkladım: ‘Herkesin kendini sergileyeceği bir tele-ekran yapmalıyız’, dedim. Herkesin evine iki tele-ekran koyalım. Birinde biz olalım, diğerinde kendi yayın yapsın. Ne isterse. Herkes de bunu görsün. Böylece kim kimle ilişki kuruyor, kim kimi izliyor ve kim ne yapıyor haberimiz olur.’ Anlaşılmamak çok kötü. İlk taşı O’Brien attı. Suyu ısınıyor. Neymiş, teknoloji insanın içine umut verirmiş. Versin. Önemli olan teknolojiyi kimin kullandığıdır. Kuşkusuz kolaylık sağlamak umudu artırır.”

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

2021

Teşhir Toplumu

Sosyal medyada gönüllü paylaşım yaptığımızdan yola çıkarak sosyal medya bir dikizleme ve dikizlenme alanıdır.

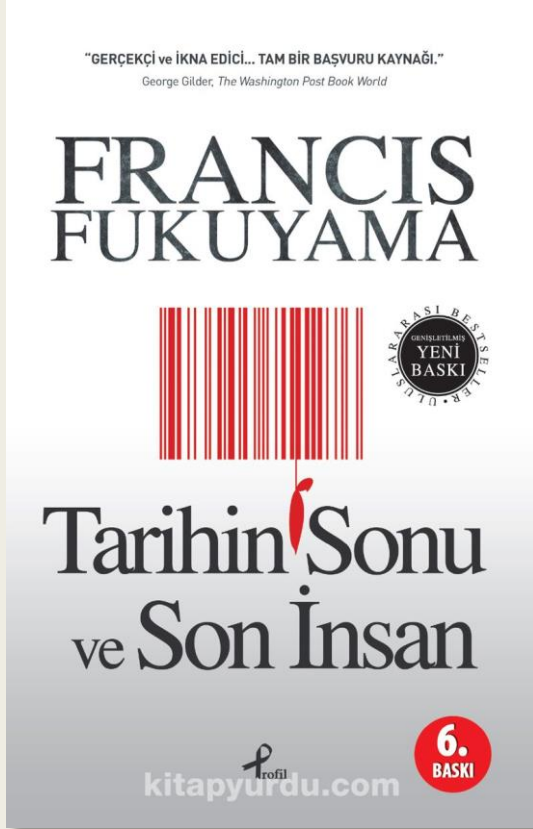
Toplumsal kaygı gözetlenmek değil, göz önünde bulunamamak.

Zygmunt Bauman: “Toplumun gözetlenmekten zevk alması, hatta iktidarın istemine gerek kalmadan kendisinin gözetlenmesini istemesi (teşhircilik) toplumun iktidara teslimiyetini gösterir, Panoptikon, insanları seyredilebilecekleri bir duruma zorla getirir. Synoptikon’un ise (çoğunluğun azınlığı izlediği bir gözetim modeli) baskıya ihtiyacı yoktur, insanları seyretsinler diye ayartır.”

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

2021

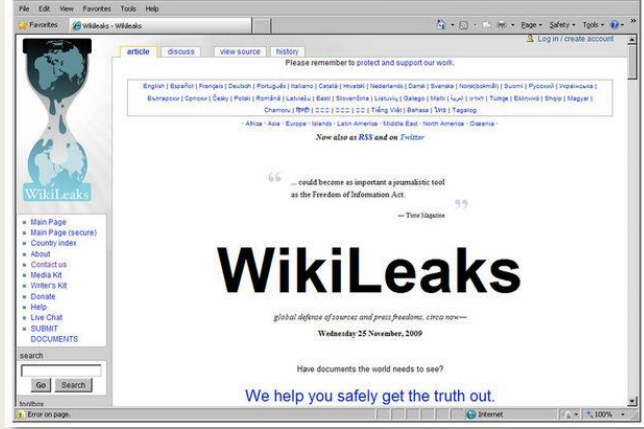
Francis Fukuyama

- Teknoloji destekli liberalizmin sansürü ve otoriter yönetimleri bitirecek.
- İnternetle birlikte demokrasi yayılacak ve ifade özgürlüğü gelişecek.
- Sosyal medyanın kullanıldığı toplumsal kalkışmalarda 2009'da İran rejimi devrilecek,
- "Arap Baharı" Arap ülkeleri açık toplum olacak ve onlara demokrasi gelecek.
- Çin Komünist Partisi'nin internete izin verince baskı kırılacak . Beklentiler tutmadı...

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

2021

Wikileaks sızdırmaları: 2010'da yüz binlerce belge Julian Assange öncülüğünde sızdırıldı. ABD ve CIA'nin dünyadaki birçok devletin yöneticilerini izlediğini ve dinlediği ortaya çıktı. Gözetleyenler bile gözetlenir

Edward Snowden olayı: Geçmişte CIA için çalışmış olan bilgisayar uzmanı Snowden'in ifşa ettiği belgeler ABD'nin yasa dışı yollarla hem kendi ülkesinde hem de yurt dışında, kişilerin, şirketlerin ve devlet kurumlarının bilgilerine ulaştığını, özel hayatın gizliliğini ihlal ettiğini ortaya çıkardı (2013). +Casusluk, +ticari sırlara erişim.

Vault 7 (Kasa 7): Wikileaks'in 2017 yılında yeni belgeler açıkladı. 8000> Dosya. CIA casus yazılım kullanarak bilgisayarlara, akıllı telefonlara, mobil uygulamalara, televizyonlara ve arabalara kısaca internete "bağlı" ya da "akıllı" tüm cihazlara ulaşabiliyor. Ortam dinlemesi yapıyor.

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

2021

Cambridge Analytica skandalı: 2013 veri analisti Dr. Alexander Kogan, Facebook'ta kişilik bir testi yayınladı. 300 bin kişi bilgilerine erişim hakkı vererek indirdi. Kogan Facebook üzerinden yaklaşık 87 milyon kişiye ulaştı. Verileri ABD seçimlerinde Donald Trump için çalışan Cambridge Analytica veri şirketine verdi. Şirket verileri kullanarak kişilere göre özelleştirdiği bir reklam kampanyasında kullandı. Kampanyayla kişilik çözümlmeleri üzerinden seçmenlerin ya da hedef kitlenin korkuları yönlendirildi, Seçimle ilgili değilmiş gibi kişilere özel içerikler üretilip dağıtıldı. Facebook izinsiz alınan verilerin silinmesini istedi. Facebook durumu düzenleyici kurumlara ve kullanıcılarına bilgi vermedi. Cambridge Analytica şirketi kapandı, Mark Zuckerberg, 2018 yılında ABD Senato Komisyonunda özür diledi..

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

2021

Facebook'un kişilerle ilgili tuttuğu bazı bilgiler

- Cinsiyet, vatandaşlık, yaş,
 - Eğitim, mali birikim, konum,
 - Araç markası, evin büyüklüğü,
 - Yakınların yıl dönümleri, iş durumu,
 - Ne kadardır çalıştığı,
 - Aile fertleri, politik tercihler, ilişkiler,
 - Mesleki konum,
 - Nerelere harcama yapıldığı, işveren mi işçi mi olduğu, yakın zaman harcama planları ,
 - Hobiler, bağışlar, kredi kartı limiti,
 - Telefon markası, kişisel bakım anlayışı, tatil anlayışı, spor ilgisi vs.
- Facebook'un bu bilgileri başka şirketlerle birlikte topluyor
Experian (ABD'de kredi raporlama şirketi)
Axciom, Datalogix ve Epsilon Online-offline ticaretin aracı veri şirketleri

Karşılaştırmalar-3 Teknoloji ve Özgürlük

2021

Çin ve Gözetim

- Tek parti, tek devlet, tek rejim, tek ideoloji
- 20 milyondan fazla kamusal CCTV kamerası
- Gerçek zamanlı yüz tanıma veri tabanı
- Çinlilerin attığı her adım, güzergâh, sosyal medya faaliyeti ve bağlantılarını izleyerek vatandaşlarının sosyal hayatını gözleme,
- Yıgınsal biyomedikal veri toplama ve sınıflama sistemi,
- “Büyük veri” üzerine kurulu sosyal davranışlarını “derecelendiren” **sosyal kredi sistemi**,
- Farklı renkte sakıncalı/sakıncası anlamına gelen farklı renkli listeler
- Bu sistemde güvenlik ve ödeme gücü notu var. Vatandaşlar ödül ve ceza mekanizması kurulmuş. Devlet Bu notlarla devleti sağlık, seyahat, çalışma olanaklarına erişimi kısıtlayabiliyor
- Vatandaşlarının ulusal gözetlemede yer almalarına olanak veren devlet yapımı raporlama ve şikayet uygulaması

Karşılaştırmalar-3

Teknoloji ve Özgürlük

2021

Haber Alma Kurumları: ABD de 20'ye yakın CIA, FBI, NSA (National Security Agency/Ulusal Güvenlik Dairesi) , Çin'de 10'dan fazla... Dünya ülkeleri...

- ABD'de İstihbarat Kurumlarının büyük veri, veri çözümleme, mühendislik ortakları: Facebook, Amazon Prime, Twitter, Google, iPhone, Microsoft
- CIA'in Tek Bulut işlemleri tedarikçisi Amazon Web Services, (2014'te 10 yıl için 600 milyon dolarlık bir anlaşma), çok gizli ve özel veriler dahil sınıflama hizmeti.
- NSA'nın Büyük Veri projesi'nin ortağı Amazon. Veri sınıflama veri izleme hizmeti. Intelligence Community GovCloud da (Amerika Birleşik Devletleri İstihbarat Topluluğu Devlet Bulut Ortamı)na katkı.
- ABD'nin 17 haber alma dairesi Microsoft'un Bulut servisi Azure Government'ı kullanıyor.
- Pantagon'un JEDI (Joint Enterprise Defence Initiative) olarak anılan güvenli Bulut sistemi 10 milyar dolarlık sözleşmesinin alt müteahhidi Amazon ve Microsoft.
- NSE için e-posta servisi filtreleme yazılımı Yahoo

Karşılaştırmalar-4.1

Propagandalar

1984

Basın Yayın: Büyük Birader'in otoritesi desteklenir. Gazete, broşürler, poster, bildiri, kitap film, ses bantı, karikatür, fotoğraf, edebiyat , belge güncelleme, slime, uydurma rakam ve istatistik, haber, düşsel kişilerTele-ekranlar en çok Büyük Birader'in konuşmalarını, zafer ve ekonomik başarı haberlerini ve savaş belgesellerini gösterilmektedir.

Nefret saatleri: Nefret saatlerinde dev ekranlarda belgeseller Büyük Birader'e ve Partiye karşı sevgi duyguları, iktidarın devlet düşmanı ilan ettiği Goldstein gibi eski yöneticilere karşı da nefret duyguları açığa çıkartılır. Yöntem bağırarak kin kusulması ya da ölçüsüz sevgi gösterinde bulunmak şeklindedir.

Temmuz. Bayan Y. yine geldi. Alıç getirmiş. Avrasya'ya elçi olarak süreceğim ama kıyamıyorum. Üçüncü eşimle yedinci nişanlığımın karışımı bir tip. Bir tarih kitabında okumuştum, bu bayan Y. tıpkı Hürrem Sultan gibi hırslı. Bana eş olursa mazallah beni idare etmeye kalkar. Var mı o göz bende! Bununla propaganda etkinliklerini konuştuk. 'Sizin ilk göreviniz propaganda', diyorum. O ise İç Parti sigarasından derin derin çekip yüzüme duman üflüyor ve 'Katılmıyorum', diyor. Sesi kaykılıyor. Katıl ama kaykılma! Önce gözetim gelirmiş! Zaman dursa sorun yokmuş! Bu son tümcesini düşeneceğim. 'Propagandayı uykuda da yapmalıyız', dedim. Dedi 'olabilir'. Sekreter Z. bunun dün O'Brien'le buluştuğunu söyledi. Ağzını aradım. Ruju Doğuasya'dan. Kaçak. Pijamalarımı giyerken aklıma geldi, gazetelerden değil de tele-ekranlardan ulaşılan bir tarih yazımı düşünüyorum. Her defasında geçmişi değiştirmek zor oluyor. Gazeteleri yakmak, kitapları bugüne göre değiştirmek zorunda kalıyoruz. Bu verimsiz. Bir de herkes bir değil. Örneğin toprağı bol olsun, Winston Smith farklı karısı farklı. Neydi adı? Katharina. İkisine de farklı haberler göndermemiz gerekiyor. Çünkü kişilikler farklı. Zaten bu nedenle boşandılar. Kendime iyi uykular

Karşılaştırmalar-4.2

Propagandalar

1984

Nefret saatleri devam

Büyük Birader devletin kurtuluşu için tek yol ve tek kişidir. Zihinlere kazınır, Parti'nin ideolojisi yüceltilir ve yönetime karşı gelenlerin düştüğü durumlar sergilener.

Tarih yazıcılığı: Geçmiş kontrol edebilen, gelecekte oluşabilecekleri de kontrol eder; bugünü kontrol edebilen tarihi de kontrol eder. "Kurmaca Dairesi"nde tarih Parti'nin işine geldiği gibi değiştirilmekte veya yeni baştan yazılmaktadır.

Eğitimin kullanılması: Okyanusya'da eğitimin amacının Parti üyelerinin beyinlerinin yıkanması, çocukların ebeveynlerini "ihbar ederek aile içi ilişkilerin yozlaştırılması olduğunu anlıyoruz

Saat 03.30. Bana uyku yok. Güney sınırımızda çatışma çıkmış. Sabah haber versen ne olur? Dip kahvesi içtim. Zihnim açıldı. Tele-ekranlara biraz spor karşılaşması koysam iyi olacak. Yaptığımız işkenceleri anlatan belgeseller de hoş olabilir. Böylece o kadar acı boşa gitmez. İnsanlara tele-ekranlarda kızacakları daha çok insan sunmalıyım. İnsan kötüdür. Kötü duyguları evirmeye nefret saatleri her zaman yetmiyor. Bir de bazı adli olayları da tele-ekranlarda çözmeliyiz. Benim Proleterim, benim İç Partililerim meraklıdır. Bizim zafer sigaralarını millet beğenmiyormuş. Sekreter Z. öyle dedi. Tele-ekranda reklamını yaptırayım da kıymete binsin. 'Büyük Birader de Zafer sigarası içer', gibi bir reklam tümcesi çok yerinde olur. Bu reklam meselesi...

Karşılaştırmalar-4 Propagandalar

2021

- Kişilerin alışkanlıkları ve eğilimleri pek çok veri şirketi tarafından çözümleniyor
- Düşüncemizin değişmesi için yeni medyanın haber bombardımanı altındayız. (DDOS saldırısı- “Dağıtımli Hizmet Engelleme” saldırısı (Distributed Denial of Service DDOS)
- Kişiyeye özel algoritmalarla (işlemciler) önümüzden bilgi/haber kaçırılıyor
- Ödenmiş reklam ücretine göre özelleştirilmiş haberler Reklamlar sayısal teknoloji şirketlerinin en büyük gelir kalemi.
- “Haberler”ler iktidara talip olan ve iktidarlığını korumak isteyen siyasilerin kullanacakları bir mücadele aracı

Reklamcı İlyas Başsoy: “Reklamcının işi yalan söylemektir.”

22 Ocak 1984’de ABD’de bir reklam: Yeni ürün gösterilen, Apple-Macintosh, “1984” romanın karanlık, mutsuz ve köle insanların yaşadığı distopik dünya... Reklamın sonunda bir kadın Büyük Birader’in görüntüsüne bir çekiç fırlatır, ekranda şunlar yazar: “24 Ocakta Apple yeni ürünü Macintosh’u tanıttak ve 1984 yılının neden “1984” romanına benzemeyeceğini göreceksiniz?” Apple istihbarat ajansları için de çalışıyor.

Karşılaştırmalar-4.1

Dilin Yoksullaştırılması

1984

Yeni Söylem “Newspeak”

- Amaç kelime hazinesini azaltmak, düşünmeyi ve sorgulamayı yok etmek ve düşünce suçunun önlenmesi
- “Özgürlük”, “sevgi” gibi düşünce ve duygu taşıyan bütün sözcükler yasak, Olabildiğince az sözcükle konuşmak Örneğin “iyi”nin tersi “kötü” değil “iyiyok”tur.
- Geçmişle olan bağları kopartmak

“17 Temmuz. Yeni Söylem ile çift-düşün sözcükler üretiyoruz. Dili olabildiğince yoksullaştırıyoruz. Yeter mi? Yetmez. Bir araştırmada okumuştum, Doğu Akdeniz’de insanlar günde 100-150 sözcükle konuşuyormuş. İşte ideali bu. Aslında sözcük de ne? İnsanlar karakterlerle konuşabilmeli. Bir insan diğerine en fazla 150 karakterle bir şey söylemeli. Hadi diyelim 140. Çoğaldı mı saçmalyorlar. Bol bol kısaltma ve yabancı terim kullanmalı. Özellikle Doğuasyalılar teknolojiye oldukça hızlılar. Onların üretikleri terimleri dile mutlaka katmalıyız. Böylece teknolojiyi herkes anlayamaz, herkes kendi diline yabancılaşır. Bu düşüncemi Doğuasyalılara da açayım. Onlar da iktidarda kalmak istiyorlarsa bizden sözcük ödünç alsınlar. Dün dilbilimci Syme görüşmeye geldi. İşaretle konuşulan bir dil üzerinde çalışıyormuş. Ben de ona yapım eklerini kaldırma buyruğu verdim. Yapım eki olmazsa yeni sözcük yapılamaz değil mi? Bileşik sözcüklere de izin vermem. Olur biter, gider.”

2021

Özensiz Türkçe: Teknoloji durmadan ilerlediğinden dilimize (Türkçe'ye) her gün onlarca yeni terim giriyor. Bunların bir kısmı karşılık bulunmadan kabul ediliyor. İnsanlar ana dillerine özen göstermedikleri için (özentilik, üşengeçlik, bilmemezlik, ideolojik gibi nedenlerle) başka dillerin sözcükleriyle konuşuyor. Böyle konuşanlar aslında ne dediklerini bilmiyor. Çünkü söyledikleriyle düşündükleri örtüşmüyor. Bu yüzden dinleyenler anlatılanların ancak bir bölümünü anlıyor. Eğitim eksik kalıyor, ana dille düşünülmedi mi yaratıcılık gelişmiyor.

“1984 ve internet”

Karşılaştırmalar-5 Özel Yaşam ve Spor

1984

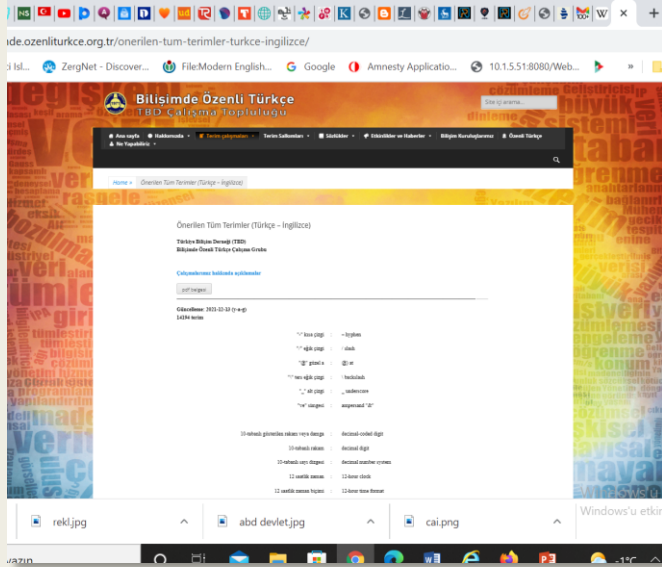
Okyanusya'da özel yaşam alanı bulunmamaktadır. Çünkü her yer (evler dahil) gözlenmekte ve dinlenmektedir. **Gizlilik Büyük Birader'den saklanacak** bir şey değildir. Olmamalıdır. Evlenmek ve cinsel yaşam çocukların büyümesi ve soyun sürmesi içindir. Parti üyelerinde sevgi temelli ilişkilere izin yoktur. Arkadaşlıklar iş ilişkileri sırasında yaşanabilir. Evler ve sokaklar her an gözetlenmektedir.

Okyanusya'da sabahları tele-ekranlar aracılığıyla gerçekleştirilen, katılımın zorunlu olduğu günlük spor saatleridir. İnsan bedenine yön verilir ve zihin ve beden birlikteliğinin Parti ideolojisi üzerinden yapılandırılması sağlanır.

"Sporu kim sevmez. Ben sevmem. Temmuzun 29'u. Günler çok hızlı akıyor. Kilo aldım. Bayan Y. yine doldurmuş mutfağı. Trakya kıvırcığından kavurma da nesi? Ne istiyor bu kadın? Sabah sporu için yeni düşüncelerim var. Gözlükler tele-ekran gibi olsa. Gözlük-ekran sözcüğü uygun bu işe. Proleterlere gözlük-ekran taksak. Dış parti üyelerine de. Hep gözlük-ekranla dolaşılar. Biz de oradan istediğimiz yayını yapsak. Korkutsak, sevindirsek, haber dinletsek. Ama gözlük-ekranlar baştan çıkmamalı. Bu olursa, birinin en büyük korkusu burnunu farenin koparması diyelim, ona gözlük-ekranda fareyi gösterdik mi vay hâline. Şimdi bunu Sekreter Z.'ye anlatsam anlar mı? "Evet, efendi Birader der", başını sallar... Saat gece yarısı, uykum kaçtı. Ne diyorduk? Bu başa takılan çıkmayan gözlüklerle hatta şapkalarla insanları sarayda yaşadığına bile inandırabiliriz. Böylece kimsenin evinin olması gerekmez. Proleterlere olsun, partililere olsun özel yaşam alanı ayırmak çok maliyetli. Herkesi koca bir salona doldur, gözlerine de bu gözlükten tak. Kimine otel göster kimine saray, cezalıya da tutukevi. Oldu bitti. Gerçek nedir, gördüğündür ve hissettiğindir. Özel yaşam nedir, saçmalık! Kapı çalınıyor. Yazmaya devam edeceğim..."

Karşılaştırmalar-5 Özel Yaşam ve Spor

2021

Sosyal Medya ve Veri Şirketlerinin Özel Yaşama Bakışı

İnternetteki tüm kayıtlarımız (sosyal medya, e-posta, dolaştığımız web sayfaları) “günü gelince” bir değişim değeri üzerinden pazarlanmaktadır. Şirketlerin kazancı olabildiğince özel veri pazarlamasından geçiyor.

Mark Zuckerberg: “Özel yaşamın (mahremiyetin) modası geçti”

Google CEO’su Eric Schmidt: “Saklayacak bir şeyiniz varsa paylaşmayın.” dedi.

Büyük Birader de aynı kanıda.

Şirketlerin bu bakışını sınırlayan tek öge çeşitli yasal düzenlemelerdir.

Karşılaştırmalar-6

Veri

1984

Bürokrasiyi dört bakanlık oluşturuyor.
Doğruluk Bakanlığı: Tarih güncellenmesi, dil medya ve propaganda / Barış Bakanlığı: Savaş idaresi / Bolluk Bakanlığı: Ekonomik işler
Sevgi Bakanlığı: Büyük Birader sevgisini artırmak için gereken baskı, şiddet, işkence ikna
Doğruluk Bakanlığı> Kayıtlar Dairesi, Kurgu Dairesi, Tele-programlar Dairesi ve Pornografi Dairesi
Veriler sorumluluk alanlarına göre bakanlıklarda ve dairelerde tutulmaktadır. Kayıtlar dağınık olarak saklanmaktadır.

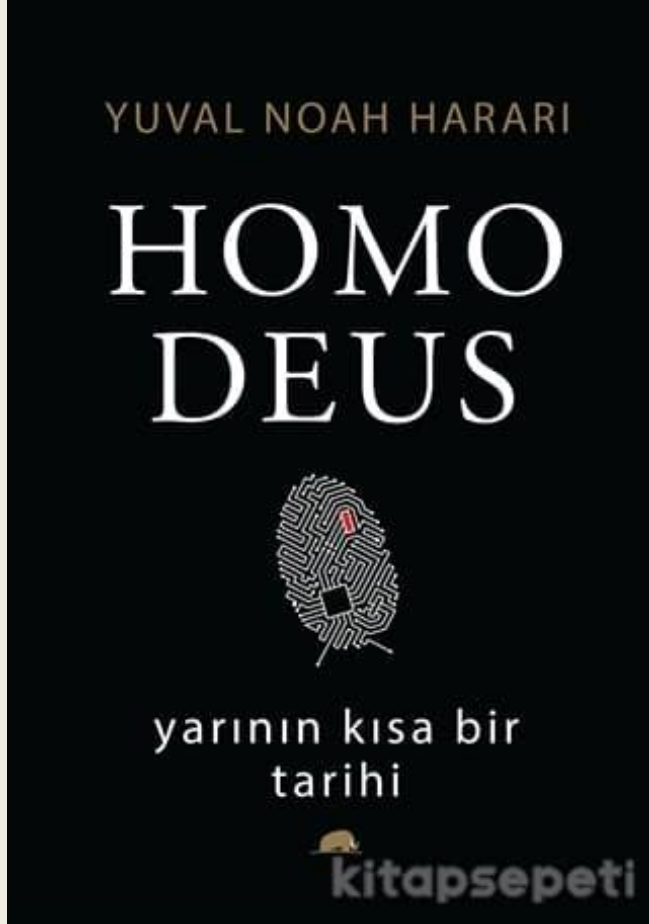
Olasılıkla iki ayrı tür kayıt türü
Açık kayıtlar: Dış Partililer erişir. Bu kayıtlar parti çıkarları doğrultusunda sürekli güncellenir.
Gizli kayıtlarsa, İç Parti üyelerinin bile ulaşamadığı kayıtlar.. Bunlara diğer devletlerle ilişki kurarken gereksinim duyulur.

“Eylül. Hüzünlendim yine. İç Parti üyeleri Dış Parti üyelerinden daha dayanıksız. Bayan Y. 101 numaralı odada bir gün dayanmış. Neyse. Kişinin bir önemi yok. Kişi kolay harcanır. Önemli olan onun verisi. O veri ibretlik. O kalıcı. Benim yandığım kayıtlanmamış yaşamlar, alışkanlıklar ve veriler. Verileri kaydedilmeli. Ama nasıl? Savaşı barışı bıraktım. Konum bu! Buna taktım. Günlük yazmak yasak. Bana değil. Ama on elim yok. Veriler ya otomatik olmalı ya da kişiler kendi verilerini kendileri vermeli. Partilinin, nasıl davranacağını, ancak onun verisi olursa bilirim. Yazmıştım bunu. Muhbir Bay Charrington ve Dış Partili Winston’un tüm verileri elimde olmalı. Hangi veriler, sağlık verileri, eğitim verileri, yedikleri yemekler, neye kızdıkları işte ne gelirse akla. Bana bir sürü makara teybi gerekecek. Belki Doğuasya’da bir teyp fabrikası kurdursak iyi olur. Ben verileri karıştırıp üstün bir karakter üretebilmeliyim. Bu disütopyalarda var. Gerçekte niye olmasın? İnsanın her hâli için bir kurum kurmalı. Bilgileri bu kurumlarda saklamalı. Ama merkezi bir yer de olsa iyi olacak. Burada her bilgi birleştirmeli. Bilgi dediğim sayı. Her insan bir sayı olmalı sonunda. Partili ölür istatistik kalır. Sayı da kayıtlanırsa değerli olur. Kayıt dedim. Kayıtlara sahip olursak belki iktidarımı o kayıtlara teslim ederim. Bizimkilerin akli olsaydı beni çoktan yıkarlardı. Demek akılsızlar. İnsan bir sayıdır ve insanı sayılar yönetmelidir! Acaba ben sayı olarak kaçım? Katrilyonumdur. Devam edecek...”

Karşılaştırmalar-6

Veri

2021

Her gün 2,5 eksabayt (1 eksabayt=1.000.000.000 gigabayt) hacminde veri (2018).

2025 (öngörü) 180 zettabayt (1 zetta bayt =1000 eksabayt).

Veri kaynakları: Akıllı telefonlar, bilgisayarlar, tıbbi veri, web trafiği kayıtları, sosyal ağlar, eczacılık, meteoroloji, simülasyon, medya, eğlence, blog, video, eğitim ve nesnelerin internet

Hariri: “Yapay zekâ destekli bilişim algoritmalarının (işlemcelerin) bir zaman sonra bizleri yönetecek” Olasılıkla çok memnun kalacağımızı

Anthony Giddens: Gözetim ve gözetleme birbirinden farklı kavramlar. Bunlardan ilki, kişilerin bilgilerinin şifrelenmiş kodlarla tutulması ve bu kodların belli bir sınıflama ve ayırt etme işlemi sonunda nitelikli bilgi şeklinde saklanması. Gözetlemenin ikinci anlamıysa, otorite kuran kişilerin diğerlerinin hareketlerini izlemesi.

Sonuçlar: Günce Kimin

Günce, olasılıkla George Orwell'in "1984" romanının kötü karakterlerinden biri olan Büyük Birader'in el yazması.

- Günce imzasız

+ Güncenin ana teması insanlara emir-kumanda eden birinin gözetim üstüne düşünceleri. Bu "1984" romanının ana teması. Örtüşme var.

+Güncede adı geçen kişiler "1984" romanında da var.

Soru: Günce sahibi Yevgeni Zamyatin'in "Biz" romanındaki büyük yönetici "Velinimet" olabilir mi?

Soru: Güncede adı geçen herkes "1984" romanında yok. Ama bu da roman örgüsü gereği yazarın seçimi olarak açıklanabilir.

Soru: Günceyi bu satırların yazarı uydurmuş olabilir mi?

Sonuçlar: Günceyi Büyük Birader Yazdıysa...

- Büyük Birader bir bürokrat grubu değil. Kuşkular biter.
- Büyük Birader'in gözetim teknolojisiyle ilgili düşlerinin çoğu gerçekleşmiş. Bu gerçekleşme hem güncenin değerini hem de günce yazarının Büyük Birader olma olasılığını artırıyor.

Sonuçlar: Bilişim, Veri, Gözetim Toplumu ve Biz-1

- Üç tür veri üretiyoruz: Bir, kendi elimizle paylaştığımız izinli veriler.
- İki, sosyal medyada, kamusal alanda ya da devletin iş süreçleri gereği topladığı izinli ya da yarı izinli veriler.
- Üç, izinsiz bir şekilde devlet, istihbarat örgütleri ya da çeşitli şirketlerin topladığı veriler. Verilerimiz Giddens'in de belirttiği gibi

ham değil işlenmiş olarak saklanıyor. Gerektiğinde de çok hızlı bir biçimde kullanılabilir.

Sonuçlar: Bilişim, Veri, Gözetim Toplumu ve Biz-2

Veri doğrudan para ediyor. Blockchain (öbekzinciri) teknolojisiyle gelen Bitcoin (ikil para) ve son zamanlarda sık rastladığımız NFT (Non-fungible Token, değıştirilemez sayısal gereç) verinin doğrudan para haline gelmiş şekillerinden ikisi.

Veri üreticisi bizler de verilerimizi (paramızı) bilerek/bilmeyerek sosyal medyaya, yani pazara

sürüyoruz. Bizi güdüleyen beğenilmek, beğenmek; öğrenmek, eğlenmek; iletişim kurmak; paylaşmak; “dikizlenmek” ve “dikizlemek” ; reklam destekli tüketim furyaları; “sözde” çağdaş yaşamı yakalamak itkisiyle tatminsiz tüketim ya da yeniye olan doğal merak

Sonuçlar: Bilişim, Veri, Gözetim Toplumu ve Biz-3

- Veri şirketleri sırtımızdan reklam, seçim kampanyaları ve eğilimlerimizi belirleyerek para kazanıyor.
- Devlet ve iktidarlar gözetim ya da iktidarı sürdürmek gibi amaçlarla verilerimizden yararlanıyor ve bizi yönlendirmeye çalışıyor.
- Toplumun tek tipleşmesi ve bir kitleye dönüşmesi tehlikesi var. Yani bireyin yok edilmesinden söz ediyoruz.
- İspanyol düşünür Jose Ortega y Gasset II. Dünya Savaşından önce kaleme aldığı “Kitlelerin Ayaklanması” adlı kitabında kitleyi kendini yönetemeyen niteliksiz

kişilerden oluşan bir topluluk olarak tanımlıyor. Gasset’e göre kitle, iyi ve kötü değerleri olmayan ve kendini herkes gibi hissedenden herkesi kapsıyor. Ayrıca kitle üyeleri kendisini diğerleriyle bir bütün olarak hissetmekten mutluluk duyuyor ve bu konuyla ilgili bir endişe duymuyor.

Gasset, II. Dünya Savaşı öncesi Avrupa’da yaşanan krizin nedeninin toplumların kitleye dönüşmesi olduğunu söylüyor. Ona göre, kitle içindeki bireyler kendi varlıklarına bile kayıtsızdır.

Sonuçlar: Bilişim, Veri, Gözetim Toplumu ve Biz-4

Şirketlerin izinsiz veri kullanımı: Konu Meta (Facebook), Google ya da Apple da değil.

Kapitalist bir düzende eski şirketler batar ve yenileri kurulur.

Veri para olduğuna göre, bugün etik davranan şirket yarın kazanma hırsıyla değişebilir ya da etik olmayan başka şirketler piyasaya çıkabilir.

Şirketlerin kendilerini düzeltmeleri çoğunlukla müşteri ilişkileri, itibar düzeltme ve yasal zorunluluklar çerçevesinde ele alınabilir.

Bilişim teknolojileri alanında hukuğun hep arkadan gelmesi bu veri şirketlerinin işlerine yarar ve kendilerini çoğunlukla “özürle” kurtarmalarını sağlayan başka bir etkidir.

İktidarların yönetimlerini sürdürmek, devletlerin de güvenlik amacıyla veri toplamasını yasal bir çerçevenin içine çekmek, bugün için gerçek bir farkındalık gerektiren, özgürlük açısından umutlu olmak istediğim, yerel ve uluslararası bir mücadele alanıdır.

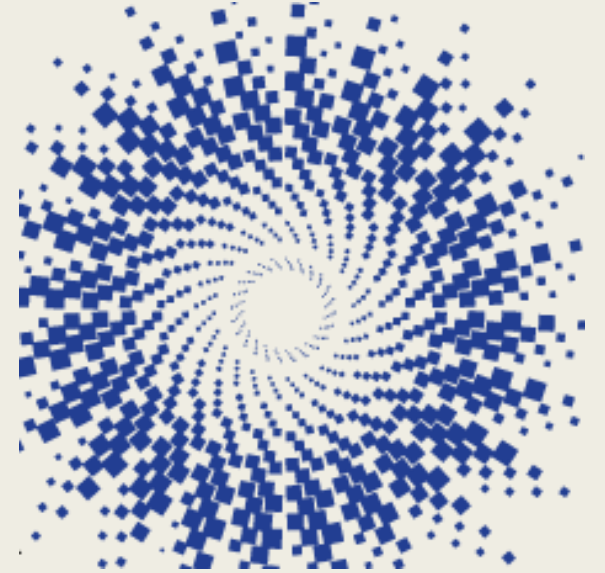
Sonuçlar: Bilişim, Veri, Gözetim Toplumu ve Biz-5

- Teknolojinin toplum yararına kullanılması onu kimin kullandığıyla ilgili
- Tüketim çılgınlığı ve askeri amaçlara hizmet eden bir teknolojinin insanları ne kadar mutsuz, tatminsiz ve etik değerlerden yoksun hâle getirdiğini artık iyi kötü gözlemleyebiliyoruz.
- Yeni teknolojiler yine gelişmemizde bir araç olacak.
- Gelecekte bunları kimin kullanacağına bağlı olarak pek çok yeni sorununuz olacak

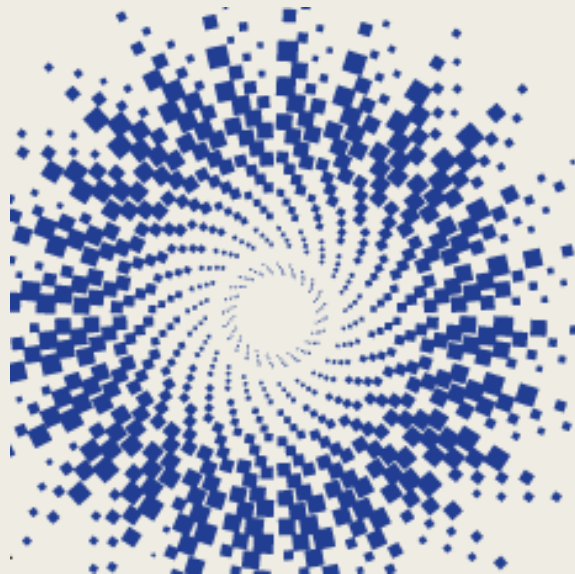

Sonuçlar: Bilişim, Veri, Gözetim Toplumu ve Biz-5

- Ne yapabiliriz?
- Öncelikle verilerimize sahip çıkmamız gerekiyor. STK'lar ve bilginin değerini bilen özgür üniversiteler ve benzer kuruluşlarla bu yapabilir.
- Şirketlerin kazanma, iktidarların ve devletin yönetme ve denetleme hırsının önüne, **teknolojinin bireyi özgürleştiren, çok sesliliğe** olanak tanıyan, **demokratik ortamların** yaratılmasını sağlayan, satışa değil, **insana odaklı ortamlarıyla** geçebiliriz.
- Dolayısıyla bilginin hepimizin ortak malı olduğunu, internetin özgür bir ortam olarak kalması gerektiğini, özgürlüğün olmadığı yerde denetimin bizi **"1984" dünyasına** götürebileceğini ve teknoloji kullanımının etik değerlerle çelişmemesi gerektiğini unutmamak gerekiyor.
- Enerjimizi kendi kendimizle uğraşmak yerine çevre ve nüfus sorunlarına harcasak bu dünyada ancak bir yerimiz olacak. İleride bu mavi gezegenle övünmek istiyorsak entropi (dağıtıcı süreç) ve zentropi (toplayıcı, sistem kurucu süreç) arasındaki sınırın etikten geçtiğini anlamamız gerekiyor

Teşekkürler

Kaynaklar:

- . 1984, George Orwell, Kelebek Yayınları, 1984
- . George Orwell'in 1984'ü: Toplumsal Değerler Ve Anti-Ütopya, Yrd. Doç. Dr. M. Başak Uysal, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 9, Bahar 2012, <https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/009/10.pdf>
- . Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyal Bir Bakış, Doç. Dr. Didem Danış Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü <https://panel.kku.edu.tr/content/sosyoloji/demografya/bolumler/5.%20b%C3%B6l%C3%BCm.pdf>
- . Büyük Birader ve Gözetim Devleti, Hasret AK, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları
- . Türkiye’de Dijital Gözetim T.C. Kimlik Numarasından E-Kimlik Kartlarına Yurttaşın Sayısal Bedenlenişi, Selma Arslantaş-Toktaş, Mutlu Binark, Ergin Şafak Dikmen, Isık Barış Fidaner, Elif Küzeci, Alkım Özeygen, Yayınevi: Alternatif Bilişim Derneği, 2012, <https://ekitap.alternatifbilisim.org/turkiyede-dijital-gozetim>
- . Gözetleme Kapitalizm Çağı, Shoshana Zuboff, Okuyan Us Yayınları, 2021
- . Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım, [Ali Toprak](#), [Ayşenur Yıldırım](#), [Eser Aygöl](#), [Mutlu Binark](#), [Senem Börekçi](#), [Tuğrul Çomu](#), [Kalkedon Yayınları](#), 2009
- . İlerlemeci Tarih Anlayışı Ve Bu Anlayışta Fukuyama’nın Yeri, Huriye Yeliz Öztürk, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü Eylül-2010 <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/bitstream/handle/20.500.12619/93134/T04887.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- . Facebook’un Dönüşen Mahremiyet Yaklaşımı: “Gelecek Mahremiyettir” Prof. Dr. M. Bilal Arik, Doç. Dr. Emel Arik, Intermedia International e-Journal, December, 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1381240>
- . <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50903417>
- . <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/EDAM-Dijital-Gozetleme.pdf>
- . Birol Biçer: Big Brother’ın Dijital Dirilişi, <https://www.lacivertdergi.com/dosya/2019/03/15/big-brotherin-dijital-dirilisi>
- . İktidar ve İdeoloji Bağlamında Distopyalarda Eğitimin Fonksiyonu: George Orwell, Prof.Dr. Fikri Gül, Birol Soysal Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi Cilt:7 / Sayı:4 Aralık 2020

- https://www.researchgate.net/publication/348952579_Iktidar_ve_Ideoloji_Baglaminda_Distopyalarda_Egitimin_Fonksiyonu_George_Orwell
- . Reklamcı Nedir? Nasıl Reklamcı Olunur, İlyas Başsoy, Litaratür Yayınları, 2008
- . <https://www.youtube.com/watch?v=2zfqw8nhUwA>
- . <http://liveaplust.com/2014/11/is-hayatinda-ve-internette-kullanilan-kisaltmalar-nelerdir.html>
- [kısaltma örnekleri](https://www.abbreviations.com/serp.php?st=IP&p=99999) . <https://www.abbreviations.com/serp.php?st=IP&p=99999>
- Büyük Veri: Uygulama Alanları, Analitiği ve Güvenlik Boyutu Big Data: Dr. Ertuğrul Aktan, Bilgi Yönetimi Dergisi Cilt: 1 Sayı: 1 Yıl: 2018
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/482194>
- . Veri Kuramı, Koray Özer, Bilişim Dergisi, Temmuz 2021, <https://www.bilisimdergisi.org.tr/bilisim-dergisi-temmuz-2021>).
- . Ortega Y. Gasset, Kitlelerin Ayaklanması, (çev. Koray Karaşahin), Babil Yayınları, İstanbul 2003
- George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört Ve Hayvan Çiftliği Adlı Eserlerinin "Soğuk Savaş" Üzerinden Değerlendirilmesi, Dr. Gökhan Bak, Mevlüt Altıntop, İksad Yayınevi, 2014
- https://www.researchgate.net/publication/327890328_George_Orwell'in_1984_ve_Hayvan_Ciftligi_Adli_Eserlerinin_Soguk_Savas_Uzerinden_Degerlendirilmesi
- İktidar ve İdeoloji Bağlamında Distopyalarda Eğitimin Fonksiyonu: George Orwell, Prof.Dr. Fikri Gül, Birol Soysal
- Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi Cilt:7 / Sayı:4 Aralık 2020
- Sözlük, Dil Derneği, www.dildernegi.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html
- Sözlük, TBD Bilişimde Özenli Türkçe Çalışma Grubu, <http://bilisimde.ozenliturkce.org.tr/onerilen-tum-terimler-turkce-ingilizce>
- Sözlük, www.nisanyansozluk.com
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37835308>
- <https://www.bbc.com/news/technology-59441379>
- <https://www.wattpad.com/461269446-m%C3%B6dern-1984-unutulmaz-terimler/page/2>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Distopya>